

ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย

ผู้มีสัมฤทธิศาสตร์ ท่ามกลางความไม่สำเร็จสูงในประเทศไทย

ผมรู้จักดร.สีลาภรณ์ ตั้งแต่เป็นนาครทรรพแห่งสภาการศึกษา จนกลายเป็นบัวสายแห่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ผมสังเกตว่าเธอมีจุดเด่นต่างจากคนอื่นโดยทั่วไป ที่มีความสามารถทำอะไรให้ประสบความสำเร็จสูง ในชีวิตอันยาวนานของผม ผมสังเกตว่าเรื่องดีๆ ทำให้สำเร็จได้ยากในประเทศไทย การวิเคราะห์ว่าความสำเร็จและไม่สำเร็จเกิดขึ้นเพราะเหตุใด น่าจะมีประโยชน์

ถ้าเริ่มจากการทำหน้าที่ของ**สมอง**จะทำให้เข้าใจง่ายขึ้น

ทั้งสัตว์และคนต้องมีสมองจึงจะเอาชีวิตรอด ไม่ว่าจะระบบต่างๆ ในร่างกายจะสมบูรณ์เพียงใด ถ้าปัญญาอ่อนก็จะเอาชีวิตไม่รอด

ถามว่าสมองทำอะไร

สมองทำหน้าที่**รับรู้สถานการณ์จริง**รอบตัว ซึ่งอาจซับซ้อนซ่อนเงื่อนและพลิกผัน ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ความเป็นจริงให้เข้าใจลึกซึ้งและรอบด้านยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่**การตัดสินใจ**อย่างทันกาลทันเวลา(**timely**)ว่าจะทำหรือไม่ทำอะไร และทำอย่างไร

การตัดสินใจเป็นจุดสูงสุดของไปใช้ปัญญา ชีวิตจะรอดหรือไม่รอด ดีหรือไม่ดี อยู่ที่การตัดสินใจที่ถูกต้องตามสถานการณ์และทันกาลหรือไม่

ประเด็นอยู่ที่การตัดสินใจที่ถูกต้อง ต้องใช้สถานการณ์จริงเป็นฐาน

หันมาดูการศึกษา การศึกษาไม่ได้ใช้สถานการณ์จริงเป็นฐาน แต่ใช้ **“วิชา”** ในรอบ ๑๐๐ กว่าปีที่ผ่านมา การศึกษาไทยคือการท่องวิชา ทำให้คนไทยไม่รู้จักความจริงของประเทศไทย

ลองเปรียบเทียบสถานีอนามัยหรือโรงพยาบาลสุขภาพตำบล (**รพ.สต.**) กับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในตำบลเดียวกัน ในขณะที่พยาบาลที่ **รพ.สต.** ต้องเผชิญกับความจริงของชีวิตของผู้ป่วยและครอบครัว สังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ที่โรงเรียนซึ่งเรียนรู้จากการท่องหนังสือ ทั้งครูและนักเรียนไม่รู้จักความจริงของชุมชน

เมื่อระบบการศึกษาทั้งหมดเอา **“วิชา”** เป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาสถานการณ์จริงเป็นตัวตั้ง ระบบการศึกษาจึงไม่ได้ทำหน้าที่สมองที่กล่าวข้างต้น ที่ว่า **“รับรู้สถานการณ์จริง วิเคราะห์สังเคราะห์ให้เข้าใจดีขึ้น นำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องทันกาล”**

นี่คือหน้าที่หลักของสมอง ส่วนการรู้วิชาการ เป็นหน้าที่ประกอบ

ถ้าทำหน้าที่ประกอบ โดยไม่ทำหน้าที่หลักของสมอง ระบบการศึกษาก็เป็นสมองของประเทศไม่ได้

นี่เป็นเหตุว่าเมื่อมหาวิทยาลัยมองไม่ออกว่าประเทศมีปัญหาอะไร มหาวิทยาลัยจะเป็นหัวรถจักรทางปัญญาพาชาติออกจากวิกฤติได้อย่างไร

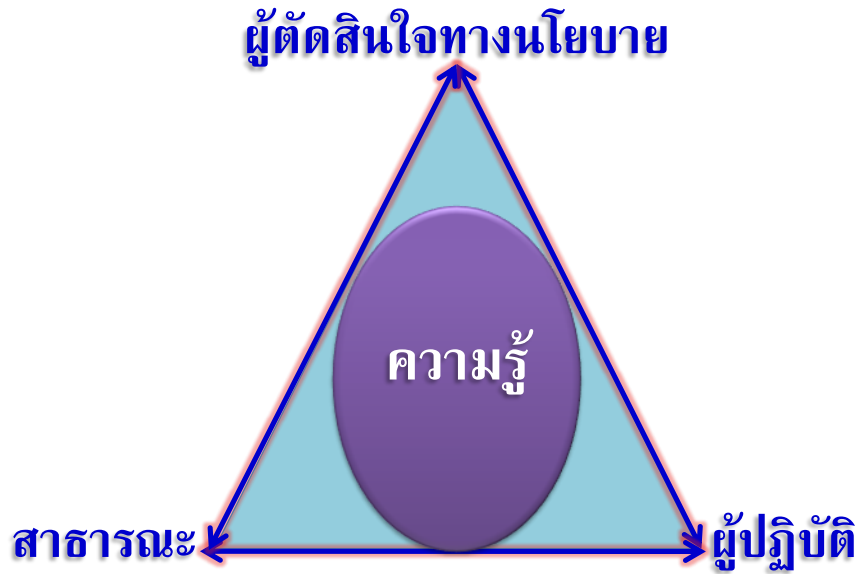
การไม่รู้ความจริงทำให้ถูกต้องไม่ได้ จะสังเกตว่าสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่ซับซ้อนและมีปัญหาากๆ การใช้อำนาจหรือใช้ความรู้สำเร็จรูปหรือใช้เทคนิคเป็นตัวตั้ง โดยไม่เข้าใจสถานการณ์จริง ไม่ทำให้เกิดความสำเร็จ

ควรสังเกตว่าแม้มีการพูดเรื่องดีๆ ก็ยากที่จะทำให้สำเร็จ เพราะการศึกษาที่ผ่านมาได้สร้างวิธีคิด ที่ไม่ช่วยให้ทำงานได้สำเร็จ

ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย มีวิธีทำงานที่ใช้สถานการณ์จริงเป็นตัวตั้ง วิเคราะห์สังเคราะห์ให้เข้าใจสถานการณ์จริงได้ลึกและรอบด้านขึ้น ทำให้นำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องว่าควรทำหรือไม่ทำ อะไรและทำอย่างไร จึงประสบความสำเร็จสูง คนที่มีวิธีคิดอย่างนี้จะมองออกว่าระบบการศึกษาที่ดีควรเป็นอย่างไร ในขณะที่คนส่วนใหญ่ที่เอาวิชาหรือเทคนิคเป็นตัวตั้งจะมองเชิงระบบไม่เป็น ทำให้ปฏิรูปการศึกษาไม่สำเร็จ

ในโอกาสที่ดร.สีลาภรณ์จะเกษียณตัวเองจาก**สกว.**ทั้งๆ ที่อายุยังไม่ครบวัยเกษียณ หวังว่าดร.สีลาภรณ์ซึ่งเป็นอิสระจากงานประจำจะมีโอกาสทำงานทางสมองมากขึ้น มีงานใหญ่รออยู่ข้างหน้า ถ้าพิจารณาดูให้ดีๆ จะเห็นว่าที่ประเทศไทยลำบาก ทั้งๆ ที่มีทรัพยากรมากมาย เพราะเต็มไปด้วยโครงสร้างอำนาจแต่ขาดแคลนกลไกทางสมอง ทั้งทางโครงสร้างและทางวิธีคิด นักคิดที่พอมืออยู่บ้างก็ไม่มีอยู่ในระบบ เราต้องการสำนักคิดหรือกลุ่มความคิด (Think tank) ในเรื่องต่างๆ ที่เป็นอิสระไม่ต้องมีอำนาจ เพราะเราไม่ได้ขาดแคลนอำนาจแต่ขาดแคลนปัญญา อำนาจโดยไม่มีปัญญาเป็นฐานเป็นหายนะมากกว่าวิวัฒนะ

กลุ่มความคิดคือกลไกทางสมอง เมื่อคิดอะไรออกนำไปบอกสาธารณะ ผู้ปฏิบัติ และผู้ตัดสินใจทางนโยบาย เมื่อ “สามเหลี่ยมแห่งความรู้” คือ ความรู้ของสาธารณะ ความรู้ของผู้ตัดสินใจทางนโยบาย และความรู้ของผู้ปฏิบัติ บรรจบกัน วิวัฒนะจะแทนที่หายนะ

ความรู้ที่ว่าเป็นไม่ใช่วิชา แต่เป็นความรู้สถานการณ์จริง และการตัดสินใจที่เกิดจากกลไกทาง
สมอง
หวังว่าผู้หญิงเก่งอย่าง ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย จะรับคำท้าทายใหญ่เพื่อประเทศไทย

ประเวศ วะสี

๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐